

RODOPISNÁ GALERIE.

III.

Vlastimil Holejšovský:

Rod básníka Julia Zeyera.

K 100. výročí jeho narození a k 40. výročí jeho úmrtí.

Jsou lidé, kteří považují za zlomyslnost a za nevкус, zpytuje-li badatel nejen literární dílo, nýbrž i osobu jeho tvůrce a odkrývá-li hliněnou lidskou podstatu té které literární modly. Nechtějí viděti spisovatele v županu, nýbrž stále jen v bengálském osvětlení. Na-proti tomu již slavný francouzský kritik Ch. F. de Sainte-Beuve v »Nouveaux lundis« (III., 1865) vykládá, že lze sice vychutnávat literární dílo samo o sobě, že však nelze je posuzovati bez znalosti autora a celé jeho životní ústrojnosti. Je třeba — podle něho — studovati autorův poměr k rodnému kraji, jeho dědičnost r o d o v o u, okolí, v němž rostl, skupinu jeho přátel a druhů v době prvního roz-puku jeho talentu atd. Také H. A. Taine v úvodu ke své cenné »Histoire de la littérature anglaise« (1863) poukazuje na vnější vlivy, jež vytvářejí dílo literární, a za nejhlavnější z nich pokládá rasu (v r o z e n é a d ě d i č n é v l a s t n o s t i), prostředí a čas, v němž autor žije.

Pokud jde o Julia Zeyera, jehož 40. výročí úmrtí připadá na den 29. ledna 1941 a sté výročí narození na den 26. dubna 1941, není obavy, že by některý nešetrný všetečka mohl strhnouti do bláta zářný obraz, jež si o svém milovaném hlubokém básníku utvořili Zeyerovi čtenáři. Všichni literární kritikové shodují se v úsudku, že celý jeho vývoj literární a umělecký je výrazem jeho vývoje ži-votního. Zeyerova tvorba, jedinečná svým osobitým pojetím roman-tismu, exotismu a mysticismu, nechápaná současníky a podmaňující

pokolení příští, osamocená za básníkovy života a sílí po jeho smrti četné literární zjevy a skupiny (symbolism, dekadence, katolická moderna, Březina, Durych), tato tvorba lákala ode dávna literární historiky, aby objevovali její inspirační zdroje a pronikali až na sám kořen básnickovy lidské i umělecké bytosti. Leč sám nejzanícenější Zeyerův životopisec profesor Jan Voborník doznává: »Zrození uměleckého genia je tajemstvím a Zeyerův zjev ničemu se tak nevzpírá jako výkladům mechanicko-materialistickým.« Mimoděk probleskují tu slova Březinova: »V nocích svatebních, které táhnou zemí, ticho je dusné dechem přicházejících neviditelných zástupů a v slehnutí jednoho okamžiku, jenž letí národy všech ostrovů a pevnin, rozsvěcují se sny nesčíslných možných životů jen proto, aby budoucí bolesti mohly otevřítí jednou nové světy Poznání.« A skutečně; nikdo nepochopí tajemnou moc, která hnala strasburského tesařského políra, aby daleko od svého rodiště v majestátním stověžatém městě nad Vltavou, staroslavném, ale cizím, založil s chudou dívkou z lidu rodinu, jež již v příštím pokolení dala národu českému jednoho z jeho největších básníků. Nikdo nepochopí formule neznámého Alchymisty, podle nichž ke zrodu genia bylo třeba ještě jednou smísiti krev dvou ras. A když rod splnil svůj osudový úkol, řídící síle, jež zasvitla francouzskému dělníku ze zraků české služby, bylo pak již lhostejno, vycházejí-li z něho nadále akademičtí malířové či malíři pokojů, majitelé automobilů a dostihových stájí či jockeyové a šoféři, vysocí úředníci nebo číšníci. Jen jeden Zeyer napsal »Vyšehrad«, »Plojhara«, »Neklana«, »Inulta« a »Choráze«!

Rodopis pražských Zeyerů začíná dne 13. června 1802, kdy Jan Zeyer, 33-letý tesařský polír ze Strasburku v Alsasku, vyznání evangelického, uzavřel ve farním chrámu sv. Haštala na Starém Městě pražském sňatek s Barborou, 25-letou dcerou Jakuba Železného, obecního vozky z Prahy I., čp. 263. Svatebními svědky byli: Jan Želnický, mistr tesařský (patrně Zeyerův zaměstnavatel, později kmotr jeho dětí), a Theodor Becker, amanuensis (advokátní písař).¹⁾ Traduje se, že Zeyerové přišli do Čech z Alsaska za času francouzské emigrace. Šlechtici a royalisté francouzští stěhovali se z Francie jednak po dobytí Bastily dne 14. července 1789, jednak po přijetí ústavy dne 14. září 1791; nařízením konsula Bonaparta ze dne 9. prosince 1797 byl jim částečně dovolen návrat. Jan Zeyer byl roku 1789 asi dvacetiletý. Je tedy možné, že uprchl z Francie z důvodů politických, není však vyloučeno, že jeho odchod z vlasti byl obvyklým tovaryšským vandrem, předepsaným tehdy prostředkem praktického vzdělání. Vždyť i jeho vnuk, básník Julius, pů-

¹⁾ O rodě Zeyerově viz náš první záznam v ČRS IX.—X. (1937—38), str. 134.

vodně určený k řemeslu tesařskému, šel po vyučení do světa na zkušenou.

Ovšem, Zeyerové odvozovali svůj původ z francouzského šlechtického rodu »von Zeyern« (!), jenž měl tento znak: V bílém štítu dvě ufaté černé medvědí tlapy, pravá přes levou křížem položená. Nad štítem helm otevřený, obrácený vlevo (heraldicky), na něm černá medvědí hlava s krkem, obrácená vlevo, tlama proťatá mečem. Příkrývky černobílé.²⁾

Mám za to, že předpoklad šlechtického původu vznikl v rodině Julia Zeyera terve v letech 1858 až 1870, kdy se vdávaly básnickovy sestry, a že nebyl opřen ani o rodinné podání, tím méně o průkazný materiál. V Náprstkově museu ve sbírce památek jest sice vyobrazení erbu: »Zeyer Wappen. Gehoben aus denen wahren alten Büchern von Antonio Bonacina in Santa Margarita-Gasse bei dem Crucifix in Mayland«³⁾ a zpráva Dr. Čeňka Pinskera Juliu Zeyerovi o francouzské rodině »von Zeyern« a jejím znaku, obkresleném dcerou Dr. Pinskera, ale tím ještě není doložena rodová souvislost pražských Zeyerů s uvedenou rodinou francouzskou přes to, že Dr. Pinsker v zmíněné zprávě praví: »Poněvadž pak děd Vaší Slovnosti přišel ze Strassburka, jest věc vyložena« a přes to, že obraz popsaného znaku objevuje se na básnickových pečetech.

Svým sňatkem s dcerou pražského kočího plnil Jan Zeyer svou čestnou povinnost. Již za čtyři měsíce po sňatku narodila se manželům Zeyerovým (či, jak jest psáno v matrice, Zeüerovým) dceruška Terezie Anna (sv. Haštal, tom. 8, pag. 154). Po ní následovali: 21. srpna 1804 syn Jan (tom. 8, pag. 196), otec básníka Julia Zeyera (kmotři: Jan Želnický, mistr tesařský, Anna Mayerová, dcera měšťana, Jan Schmidt, stavitel a mistr zednický), 28. dubna 1806 syn Michael, 23. ledna 1809 dcera Anna a 22. července 1810 dcera Josefa. Manželé Zeyerovi bydlili v Praze I., čp. 799. Tam dne 5. dubna 1824 Jan Zeyer ve věku asi 55 let zemřel. Básník vyličil svého děda podle své představy v starém Paganim v novele »Jeho svět a její« (Lumír 1874, Novely I.).

Mluví-li se o básnickově otci, zdůrazňuje se vždy jeho aristokratický francouzský původ. Zapomíná se na jeho rovnomocný pů-

²⁾ Dvě černé tlapy medvědí v erbu měly v Čechách tři starožitné rodiny vladcké: Hořčice, Čabuzský a Záleský z Prostého (na Prácheňsku). Tlapy však nebyly zkřížené, nýbrž vzhůru vedle sebe postavené, nebyly v bílém štítu, nýbrž ve zlatém, a klenotem nebyla černá medvědí hlava, nýbrž rovněž dvě tlapy medvědí vzhůru obrácené. Nad helmem měly korunu, kdežto u »von Zeyern« příkrývky se rozbíhají z medvědího krku přímo. Hořčicové z Prostého měli mimo to v erbu mezi medvěďími tlapami jablko šípem prostřelené.

³⁾ Jde nepochybně o novodobý výrobek t. zv. milánského erbovního ústavu.

vod český a proletářský. A přece nelze básníkovo češství, jeho žhoucí lásku k vlasti a jeho bolestné procítění národních bolestí, pochyb a životních potřeb vysvětliti jen jeho stykem s českou chůvou, s českou čeládkou a s českými studenty. Jeho přilnutí k staré Praze, pochopení její tragické krásy, jejích němých žalob, těžké křivdy, dávno na ní spáchané, nepomstěné, věčně znova se rodící, nelze vyložití jen vycházkami do pražských ulic, poutěmi na Hradčany či na Vyšehrad a chůvinými pohádkami a vypravováním. Ani jeho soucit se strádajícími, s poníženými a s uraženými, právě jako jeho rozhořčený hněv nad podlostí, nad podlízáním a nad nedůstojným sebezahazováním nelze objasniti jen vlivem četby a zážitky osobními. To vše byly jen popudy, jimiž se projevilo pudové, citové a povahové dědictví po básníkově babičce Barboře Železné, jež jménem, jazykem a krví byla dcerou českého lidu, zachovávajícího si své zdravé jádro i uprostřed tehdejší Prahy. Zdá se, že všude tam, kde se básník oddává důvěře v dobrý smysl českého národa, kde horuje o ctnostech člověka přirozeného, prostého, dobrého a šťastného, kde líčí nezkažená, skromná a trpělivá děvčata, bytosti bezbranné, ale silné vírou a ponížením povýšené, že všude tam koří se podvědomě manům své babičky a svých českých předků. Na Voborníkovu otázku o vlasteneckém svém probuzení odpovídá básník: »Nepamatuji se, že by byla doba bývala, kdy bych Čechy nebyl miloval. Myslím, že od prvního okamžiku, kdy jsem vůbec myslit a cítit dovedl.« Když pak básníkovi, odmítanému českou literaturou, radila jeho přítelkyně, spisovatelka A. Lauermannová-Mikschová (Felix Téver), aby psal francouzsky nebo italsky, řekl jí ironicky: »Vidíte, jaká jste moudrá. Ale co mi povídáte, mne ještě nikdy nenapadlo a nemá to vůbec žádného z nás napadnout. Nemohl bych nikdy psáti francouzsky nebo italsky — mohu psáti jenom česky.« A zasmáv se, dodal: »Nezbude-li mi na inkoust, budu psáti třeba kolomazí, ale vždycky budu psát česky.« Tak mohl mluvití jen člověk, proniknutý češtvím až do nejposlednějšího atomu své bytosti.

Po smrti Jana Zeyera stali se rodovými dědici jeho synové Jan a Michael. Jan (plným jménem Jan Křtitel Karel) Zeyer byl při otcově smrti 20-letý. Byl tesařem jako jeho otec. Hleděl si pilně své živnosti a svou příčinlivostí domohl se slušného jmění. V archivu hlavního města Prahy se zachoval licitační protokol ze dne 30. července 1823 (č. 1969), podle kterého Jan Zeyer st., utkav se s druhým zájemcem Josefem Tatarem, stal se na 6 let nájemcem dvou obecních dřevních ohrad, jedné na Janském náměstí na Starém městě (proti umělecko-průmyslovému museu) ve výměře 320 čtverečních sáhů, kterouž vydražil z vyvolací ceny 15 zl. konv. měny na 26 zl., a druhé blíže židovské porážky drubežní (starý domek s preizovou střechou na Janském náměstí č. 11, kde se říkalo »V Podžidí«; bylo

tu též obydlí košerákovo, jenž podle židovského náboženského předpisu zařezával drůbež), ve výměře 80 čtv. sáhů, již vydražii ze 7 zl. 30 kr. na 10 zl. konv. měny. V nájem těchto ohrad nastoupil po svém otci Jan Zeyer ml. Dne 26. srpna 1833 bylo Janu Zeyerovi ml., jako synovi po pražském měšťanu, propůjčeno měšťanské právo k provozování zaměstnání tesařského mistra. Musil však složit zvláštní dukát na městské potřeby, zvláštní dukát na hasičský fond a 10 zl. konv. č. na chudobinec (arch. hl. m. Prahy č. 33553 pol.). Dne 24. srpna 1835 povolil magistrát kr. hl. m. Prahy Janu Zeyerovi, mistru tesařskému, aby svou prkennou boudu na Rejdišti (místo proslulé již za Rudolfa II. častými souboji a přepadáním klidných občanů, jehož pojmenování »Tummelplatz« či »Rejdivý plac« obnoveno roku 1831), dlouhou 20 víd. sáhů a širokou 14 víd. sáhů, prodloužil o 4 sáhy 3 střevice. Šlo tu o dřevniště (ohradu) u židovské porážky drůbežní. Poněvadž se zde nevyrábělo, bylo svého času Zeyerovi sníženo nájemné na 5 zl. Za prodloužené místo měl k dosavadnímu nájemnému připláceti 2 zl. měsíčně. Kdyby však začal opět v ohradě vyráběti, měl platiti staré nájemné 10 zl. a za povolené prodloužení 5 zl., celkem tedy 15 zl. (arch. hl. m. Prahy č. 2279).

Jan Zeyer oženil se 30-letý dne 20. listopadu 1834 ve farním kostele Panny Marie před Týnem v Praze I., jehož farní úřad byl delegován farním úřadem Panny Marie Sněžné, s Eleonorou Alžbětou Weisseslesovou, narozenou dne 19. května 1811, dcerou Šimona Weisseslesa, obchodníka v Praze, a jeho manželky Anny, rozené Freundové. Vliv matčiny krve na básníkovu bytost se tu obyčejně přeceňuje. Voborník o něm pochybuje a Lauermannová-Mikschová praví: »Zeyer zbožňoval svou matku, ač nebyl dědicem některých dobrých, pro život platných jejích vlastností. Podle všeho, co jsem od členů rodiny o Juliově matce slyšela, byla jeho matka energická, pracovitá, měla obchodního ducha a velkou snahu spořit a rozmnožit blahobyť své četné rodiny. Syn, básník a snivec, nebyl synem jejího ducha. Ale tato matka měla dosti mateřské lásky, že ač neschválila s předurčenou volbou synova povolání, dovedla mu přece rozžehnouti hřivý ohníček lásky u domácího krbu a měla čistě mateřské porozumění pro jeho čistě lidské bolesti.« Jiří Karásek ze Lvovic (Renaissanční touhy v umění, 1926, str. 117) přičítá mateřským prvkům básníkovu pasivitu, náladu elegičnosti, odvrácenost od přítomnosti a utonutí v minulosti, zvýšenou smyslnost a lásku k hořícím barvám povrchu. Avšak pasivní byli i Čeští bratři, elegický byl i Kollár, v minulosti utonuli i Třebízský, Jirásek, Winter, od přítomnosti se odvracel i sám Karásek, smyslný jest i Neumann, Šrámek, hořící barvy povrchu milují i Nezval, Biebl, Halas a tak by bylo možno uváděti jeden příklad za druhým. Miloš Marten doložil již roku 1910, že ze Zeyerových děl mluví hrdý duch,

raněný všemi krisemi a bolestmi doby, jejímž byl dítětem. I cizinec, italský kritik G. Giacomantonio, jenž v listě »Lavoro Fascista« z 10. května 1932 podal bystrou analysu Zeyerova románu »Jan Maria Plojhar«, přeloženého koncem února 1932 do vlaštiny, vykládá hrdinu jako obraz české mládeže z let 80. a 90. minulého století, trpící pod důtkami císařské Vídně (Wien) a zahořklé v záchvatech bezmocného vlastenectví. Vlastnosti, jež Karásek považuje za nečeské, jsou opět jen dokladem, že nejpodstatnější součástí básníkovy umělecké osobnosti bylo soustředěné a zhuštěné češství. Básník zobrazil své rodiče, zvláště svou matku, a Zeyerovský rodinný život v několika literárních pracech (viz Voborník: Julius Zeyer). Jeho vzpomínky na otce však nebyly ani příliš četné, ani příliš vroucí.

Manželství básníkových rodičů trvalo sedmnáct roků. Vzešly z něho tyto děti:

1. Augustina, narozená r. 1835 v Praze I., čp. 851 (fara u sv. Ducha). Provádala se 22-letá dne 15. února 1858 (sv. Jindřich, XIII-215) za Františka Fiedlera, c. k. setníka pluku řadové pěchoty č. 51 (arcivévody Karla Ferdinanda), narozeného v Rymařově (Römerstadt) u Olomouce na Moravě dne 13. února 1824, manželského syna Františka Fiedlera, lékárníka v Rymařově čp. 217, a Anny, roz. Hohnové, dcery Kajetána Hohna, měšťana a mistra provaznického z Vyškova u Brna na Moravě. Svědky při tomto sňatku byli: Excellence Josef šlechtic z Fiedleru, c. k. generál polní maršálek poručík a městský i pevnostní velitel pražský (patrně ženichův příbuzný), a Josef Veselý, pražský městský rada a majitel domu. Manželské povolení vydalo plukovní velitelství ve Stanislavi v Haliči dne 28. března 1857 (č. 1622). Tuto nejstarší básníkovu sestru Voborník křestním jménem nezná, ač první básníkův životopisec Jaroslav Kamper (Čas. Č. Musea, 1901, Julius Zeyer) ji uvádí. Voborník jen poznamenává: »Třetí (sestra) jest provdaná Fiedlerová«. Fiedlerovi měli tři dcery. Prostřední, Anna, zemřela 8. dubna 1892. Básník o tom píše příteli Adolfu Kašparovi (Č. Č. M. 1902, Dopis z Vodňan z 29. IV. 1892): »Velmi hezké děvče. Nastydla a dostala galopující souchoť. Můžeš si myslit nářek a bédování.« Nejmladší dcera, Regina, byla provdána v Uhrách. Zemřela 28. září 1897. Básník píše Kašparovi o její smrtelné nemoci 10. V. 1897 a dne 13. XII. 1897 mu oznamuje její smrt: »Tak mladá a hezká a šťastná ve svém manželství. Zanechala 1½ léta staré dítě. To má teď sestra na stáří zase na starosti.« Augusta Fiedlerová zemřela 64-letá 16. února 1900 v Říčanech.

2. Emilián, nar. 15. dubna 1838 (sv. Duch). Věnoval se vojenství a dosáhl hodnosti c. k. majora. Šel do pense roku 1882 ve věku 44 roků a bydlil poté nějaký čas v Praze. Dne 24. dubna 1883 se oženil s Augustou roz. Micklovou, nar. dne 26. listopadu 1863 ve Wolfsbergu ve

Štýrsku. Sňatek byl uzavřen ve Splitu. Manželé pak žili na své usedlosti v Lipnici (Leibnitz) ve Štýrsku. Dne 11. ledna 1884 narodil se jim v Mariboru ve Štýrsku (fara u Sv. P. Marie) syn Emil. Lauermannová-Mikschová (Rozpravy Aventina, III., Z upomínek na Julia Zeyera, II., str. 194) vypráví tento příběh: »Julius byl Čechem již ve věku chlapeckém. Když starší jeho bratr pohanil kdysi zlými slovy dr. Fr. Lad. Riegra, vytasil Julius nůž a vrhl se na bratra. Potyčka by byla zle skončila, kdyby nebyla matka Zeyerova přivolala pomoc, která rozvášněné, pobodané mladíky od sebe odtrhla.« Jinak ovšem byli oba bratři i později v přátelských stycích, jak vidno ze zpráv, jež Julius podával o Emilovi příteli Kašparovi. Dne 30. IX. 1894 píše: »Byl jsem v Chorvatsku a vrátil jsem se z toho výletu k bratrovi do Štýrska a ten mě vítal s tou hroznou novinou, že Vojtu Náprstka ranila mrtvice 1. září. Věděl to z německé Politiky. Tu jsem přerušil svou návštěvu, která měla ještě trvat aspoň týden, a jel jsem do Prahy. Zprávy, které mi pí Náprstková do Štýrska poslala, minuly mě tedy, a přijel jsem do Prahy v nejistotě, ale hned jsem se tam dověděl jistoty — byl už mrtev. Jel jsem s mrtvolou do Gothy.« (Vohorník v Zeyerově životopisu na str. 238 mylně píše: »Dne 3. září zastihla ho v Alpách zpráva z Prahy, že milovaný jeho přítel Vojtěch Náprstek zemřel.«)

3. Helena Vilemína, nar. dne 23. listopadu 1839 v Praze II., čp. 1016 (sv. Jindřich, XX-102). Její rodný dům stával v místech nynějšího nádraží Hybernského uprostřed zahrad na okraji tehdejší Prahy blízko valů a bašt, táhnoucích se směrem ke Karlínu. Provдала se 33-letá dne 6. září 1873 (sv. Jindřich, XV-56) za Viléma Jungfelda, měšťana, majitele domu a obchodníka s dřívím v Praze, narozeného dne 24. ledna 1833 v Praze II., čp. 354 (Podskalí, sv. Trojice), syna Františka Jungfelda, majitele domu a magistrátního úředníka v Praze, a Tekly, rozené Turkové, dcery Jakuba Turka, usedlého měšťana a obchodníka s dřívím v Praze, a Anny, rozené Schmutzerové. Manželé Jungfeldovi měli dům v Praze II., v Podskalské tř. č. 70 (st. č. 334-II.), zvaný »U Císařských«, ježto v domě sídlíval císařský rychtář (při regulaci nábreží byl dům zbořen a jeho renesanční konsoly byly přeneseny do městského musea). Tehdy ještě Podskalí kvetlo obchodem s dřívím a poctivý rázovitý národ plavců se veselil v hospodě »Na Výtoni«. Roku 1894 Jungfeldovi dům i ohradu v Podskalí prodali a odstěhovali se na Královské Vinohrady. V době Helenina sňatku byl básník vychovatelem syna ruského ministra státních statků Petra Aleksandroviče Valujeva a meškal s ním právě v Tegernsee u Mnichova (München) v Bavořích. Na svatbu však přijel a zdržel se v Praze 7 dní, načež se dne 10. září 1873 vrátil do Tegernsee. Svatebními svědky byli Jaroslav Procházka a Helenin bratr Jan. Se sestrou Helenou, poněvadž bydlila v Praze, stýkal se básník nejčastěji. Dne 27. XII. 1877 píše Kašparovi: »U nás to bylo zlé. Švagr J. byl velmi nemocen, byl operován, ale bohudíky dopadlo to dobře. Co ale sestra zku-

sila, to je k nepopsání.« Dne 5. VII. 1878 mu oznamuje, že sestra Jungfeldka je s mužem v Karlových Varech. Po matčině smrti trávil u Jungfeldů vánoce, na jejich adresu dával si posílati zásilky z Ruska, dne 13. XI. 1895 píše z Vodňan Kašparovi: »Jedu zítra do Prahy, neboť jsem u velké starosti stran zdraví sestry Jungfeldové. Nějak se obávám nejhoršího. Jsem tedy velice rozčilen.« Dne 19. XII. 1895 však se raduje: »Z Prahy mám zprávy, že se vede sestře už lépe. Bohu díky!« V březnu 1899 přestěhoval se na naléhání svých příbuzných a přátel do Prahy k sestře Jungfeldové a po několikerém přerušení svého pobytu u ní cestou na Rus, návratem do Vodňan, přestěhováním se do Hlávkovy paláce a odpočinkem v Lužanech, ležel u ní nějaký čas nemocen, načež po opětném zájezdu do Lužan (u Přestic, na letní sídlo presidenta České akademie PhDr. a Dr. techn. Josefa Hlávky) vrátil se k ní, aby u ní — obětavě ošetřován — dal svému bolavému srdci spočinouti v Bohu. Jak dalece Helena byla vzorem Rose Marii a její manžel ve všem praktickému Leopoldovi z »Plořhara«, nepřísluší zkoumati rodopisci.

4. Julius Jan Jíří, nar. 26. dubna 1841 v Praze II., čp. 1309 (sv. Jindřich, XXI-209), v novém domě v Mariánské ulici, Pokřtěn byl dne 2. května 1841. Jeho kmotry byli: Jíří Panovtovič, majitel domu a vinárník, Vilemína Panovtovičová, jeho manželka, a Josef Kozlík, majitel domu. Na svět mu pomáhala Filipína Knechtelová, porodní babička. Rodný dům básníkův nebyl tedy, jak se domnívá Voborník (str. 4.), na místě nynějšího Hybernského nádraží, nýbrž spíše na místě nynějšího Hlavního nádraží, kde se nyní zelenají Vrchlického sady. Dům byl ovšem též uprostřed zahrad na obvodu tehdejší Prahy blízko pevnostních hradeb, není to však dům, kde se narodila básníková sestra Helena, nýbrž »bílý dům v staré zahradě« básníkovy čarovné elegie. Poblíž byla nová Zeyerova ohrada s domkem uprostřed a parní pila (na místě nynějšího paláce Autoklubu). Když ve válce r. 1866 se ukázala naprostá zbytečnost opevnění, bylo nařizeno císařským rozhodnutím 30. října 1866, aby hradby byly zbořeny. K jich zániku došlo však teprve v létech 1874—1876, kdy je zakoupila pražská obec. Tehdy byl zpečetěn i osud Zeyerova domu, pily a ohrady. Voborník o tom píše (str. 9.): »Nezkalené radosti rodinné trvaly krátce, jen dokud nezemřel otec [r. 1851]. Potom nastaly četné starosti, jimž odolávala matka statečně po mnohá léta. Bývala by mohla všeho se vzdáti, jmění měla dosti; ale poháněla ji láska k práci, radost z obchodu a starost o dobré zaopatření četné rodiny. Synové a dcery odcházeli z domova k vlastním krbům, jmění se drobilo a r. 1876 byla paní zápasem unavená nucena se skvělým domem v Mariánské ulici se rozloučiti, jej prodati a s Juliem, jenž sám jí doma zbyl, do Liboce se vystěhovati. Avšak to bylo až r. 1878. Zatím jí také nastal loudavý a trapný proces s obcí pražskou o pilu a ohradu, který i básníkovi mnoho trpkosti způsobil.«

Nešlo tu o proces soudní, nýbrž o proces administrativní, o vyvlastnění dřevařské ohrady po Janu Zeyerovi, náležející jeho dědicům (manželce a dětem). Ohrada (pila) měla čp. 959-II. a měřila 689,5 □. Nařízením českého místodržitelství z 6. II. 1874 bylo přikázáno, aby pevnostní objekty od Slepé brány k bráně Poříčské byly za určitých, státní finanční správou smluvně stanovených podmínek postoupeny pražské obci. Podle tohoto příkazu byla dne 1. VI. 1857 mezi pražskou obcí a c. k. erárem uzavřena smlouva, jejímž článkem XII. se pražská obec zavazovala, že ze zakoupené pozemkové celiny použije plochy ve výměře 12 jiter 171,3 □ k zřízení sadů a že mimo to k témuž účelu vykoupí další pozemkové plochy, jež podle návrhu na budoucí rozšíření města, schváleného místodržitelským rozhodnutím z 14. X. 1876 č. 55353, a podle příslušného plánu polohy byly určeny a zakresleny pro zamýšlený sad. K těmto postiženým objektům patřila i Zeyerovská ohrada a pila. Pražská obec, nemohouc se Zeyerovými dědici dosáhnouti dohody smírné, aby jí za příslušnou úplatu ohrada byla postoupena, požádala místodržitelství o vyvlastnění. Její žádost byla místodržitelským rozhodnutím ze dne 11. XII. 1876 č. j. 62670 zamítnuta a rovněž jejímu odvolání k ministerstvu vnitra nebylo podle ministerského výměru z 19. III. 1877 č. 2267 vyhověno. Pražská obec však mezitím, poukazujíc na změněný stav věci a dokládajíc, že i její nový pokus o smírnou dohodu s dědici po Janu Zeyerovi skončil nezdarem a že práce k zřízení městských sadů již značně pokročily, svou žádost o vyvlastnění ohrady dne 12. I. 1877 č. 4561 opětovala. Místodržitelství pak rozhodnutím z 23. III. 1877 č. 16642 vyvlastnění ohrady povolilo a to tak, aby z ní 461 9 □ připadlo přímo k zřízení sadů a zbytek 227,6 □ byl použit k schválenému rozšíření Mariánské ulice. Odškodnění mělo býti stanoveno soudním odhadem. Odvolání dědiců Zeyerových bylo výměrem ministerstva vnitra z 24. VI. 1877 č. 7046, intimovaným místodržitelstvím 28. VI. 1877 č. 36896, zamítnuto. Řízení se pak dostalo až ke správnímu soudu a vleklo se až do roku 1884. Teprve dne 20. VII. 1884 sjednána mezi dědici po Janu Zeyerovi a pražskou obcí tržová smlouva, na jejímž podkladě bylo obci vloženo do pozemkových knih k Zeyerově pile čp. 959-II. právo vlastnické. Budova byla po té rozbořena. (Arch. hl. m. Prahy, číslo B 23/52.) Zde tedy střetl se soukromý zájem rodiny Zeyerovy se silným zájmem veřejným a stát posléze neváhal zasáhnouti do subjektivních práv vlastnických ve prospěch díla všeužitečného.

5. Jana Vilemína, nar. 21. května 1842 v Praze II., čp. 1309 (Mariánská ulice č. 29 n.). Provádala se dne 22. listopadu 1870, 28-letá, za Františka Davida šlechtice z Rhonfeldu, c. k. setníka 1. třídy v c. k. 1. pluku polního dělostřelectva, narozeného 17. července 1831 v Praze, syna Františka Davida, šlechtice z Rhonfeldu, c. k. majora, a Terezie, roz. Kofferové (sv. Jindřich, XIV-273). Janin manžel byl, tuším, bratrem Emila Davida z Rhonfeldu, nar. 1837 v Praze, podmaršálka rakouského, místodržitele dalmatského a majitele 72. pěšího pluku. Manželé Davidovi měli

dcerušku Válinku, kterou měl básník rád a z které chtěl vychovati řádnou Češku. Byla mu modelem k malé Marině z novely »Xaver«, libeznému to, naivnímu děvčátku, literární sestřičce Adélky z »Babičky« Němcové. Básníkova láska k neteri vyznačuje z jeho dopisů Kašparovi: (14. I. 1874) »Válinka Ti posílá pusu. Sesličku jí přinesl Ježíšek, mimo to dlouhý plášť, který ráda nosí«; (20. III. 1874) »Sestra majorka se odebere do Štýrského Hradce, tam jsou přesazeni, a já přijdu o mou milovanou Válinku. To bude velmi citelné. Ani nesmím vzpomenout«; (26. VI. 1875) »Sestra přijela sem k nám na návštěvu s moji drahou malou Válinkou. Můžeš si pomyslet, jak spolu dovádíme!«; (27. XII. 1877) »Máme tu Válinku na návštěvu; švagr je přesazen do Lvova a jel již napřed, sestra zde počká na lepší počasí.« Davidovi byli ve Lvově až do r. 1880. Když zemřela básníkova matka, byla Jana rovněž těžce nemocna a musila se podrobiti ve Vídni nebezpečné vnitřní operaci. Dověděla se o matčině smrti až po dvou měsících. Básník 15. VIII. 1881 píše: »Sestra přijela konečně do Prahy. Vi už vše. Vleče se jako stín, neji, nemluví.« Ale uzdravila se. R. 1882 byla s rodinou v Sedmíhradsku a r. 1884 v Praze. Na Štědrý večer 1884 sešel se básník s Davidovými u sestry Jungfeldky.

6. Karel, nar. 11. srpna 1845 (sv. Jindřich, XXII-285) a zemřel téhož dne.

7. Jan, nar. 21. března 1847 (sv. Jindřich, XXIII-67). Vystudoval architekturu na české technice u prof. Josefa Niklase (stavitele Novoměstského divadla v Praze, jež stálo v letech 1859—1886 na místě nynějšího nového německého divadla, a různých venkovských zámků) a rok na německé technice u prof. Josefa Zitka, geniálního stavitele Národního divadla, býv. parlamentu a j. Byl zprvu společníkem vynikajícího architekta českého Antonína Wiehla, s nímž ve svých stavbách oživoval svéráz české renesance, kterou přizpůsoboval požadavkům nové doby. Průčelí svých budov zdobíval sgrafity a freskami, jichž provedení svěřoval našim předním umělcům. Rázovité jsou zejména stavby domů v ul. Karoliny Světlé č. 17 s ozdobou sgrafitovou, s velkou obloukovou římsou lunetovou a s latinským nápisem, že dům vystavěli r. 1877 Ant. Wiehl a Jan Zeyer; na nábreží Pekařově č. 16 se sgrafity a se štíty s obrazem P. Marie i se staročeskou modlitbičkou; přístavba radnice v Kolině; Šmídkalova vila v Roudnici a j. Jan Zeyer napsal dílo »Pražský barok«. Býval předsedou Umělecké besedy a jejího výtvarného odboru a místopředsedou Jednoty pro obnovu kláštera blahoslavené Anežky. Arch. prof. Ant. Cechner napsal o Janu Zeyerovi do Ottova Slovníku Naučného (XXVII., 598 b.) článek, v němž se vyskytují mnohé nesprávnosti. Na př.: nar. 4. března 1847 (místo 21.), pochází od otce Františka Zeyera (místo od Jana), vystudoval u prof. Fr. Niklase (místo u Josefa) a pod. Voborník o Janovi praví: »Měl známosti s českými techniky, navštěvoval pilně akademický spolek, tehdy svorný a vlastenecký, tam chodíval rád i Julius. Tam se oba počeštili a začínali sami hovor po česku.«

V akademickém spolku seznámil se Jan Zeyer r. 1869 s Aloisem Kašparem, tehdejší filosofem, později (od r. 1872) profesorem v Petrohradě. Představil jej své matce, která Kašpara vyzvala, aby se k nim přistěhoval a jejího nejmladšího vyučil dokonale češtině. Sprátečil se zejména s Juliem, jehož dopisy Kašparovi na Rus jsou důležitým Zeyerovským životopisným i rodopisným materiálem. Byly otištěny s Kašparovými vysvětlivkami v Časopisu Českého Musea r. 1902 a 1904. O Janovi píše v nich Julius: 22. IV. 1872: »Náš Jan si vyjel na několik dní do Roudnice a tráví tam sladce čas.« — 4. VIII. 1872: »Před třemi nedělemi jsem byl s Janem v Roudnici a seznámil jsem se konečně s příští svojí švakrovou. Celá rodina se mi jak náleží líbila, jsouť to roztomilí lidé. Udělali jsme též výlet na Říp a bavili jsme se výborně.« — 16. XI. 1872: »Nejprvnější novina jest, že Jan jest již tři neděle ženatým a následkem toho, jak snadně se domýšlet Ti lze, blahem se až rozplývá. Švakrová jest skutečně pomilováníhodná a sestry její děvčata tak roztomilá, dobru-srdečná, že mi společnost jejich nad míru milá. V nich je „Kopf und Herz am rechten Fleck“, jak Němci říkají, a toho se našim vlastenkám, jak sám víš, velmi poskrovnu dostává.«

Jan se oženil 25-letý dne 24. října 1872 v Roudnici s Františkou Švagrovskou, 28-letou dcerou po majiteli rozsáhlého dřevařského obchodu a parní pily v Roudnici, narozenou 4. října 1844. Byl vrstevníkem jejího bratra Augusta, absolventa pražské obchodní akademie, jenž po otcově smrti r. 1866 ujal se obchodu i správy pily. August Švagrovský (nar. 14. III. 1847 v Roudnici, zemř. 27. VI. 1931 v Písku), politický a kulturní pracovník na rodném Podřipsku, byl vydatným podporovatelem Brožíka, Mánesa, Slavička, Schnircha a j. nadějných českých umělců. Věnoval bohatou obrazovou sbírku rodnému městu, jež z ní učinilo »Městskou galerii Augusta Švagrovského v Roudnici n. L.« — »Fanynčina« sestra Růžena provdala se 6. II. 1875 za JUDr. Vojtěcha Friče, zemského advokáta, bratra známého spisovatele a bouřliváka. Z Růženiných zápisků čerpal Antal Stašek (Literární Rozhledy, I. a XV., Světla a stíny). Z této rodiny pochází, tuším, též JUDr. Josef Švagrovský, bývalý mělnický advokát a vyslanec v Tokiu. Julius zůstal ještě několik dní po svatbě v pohostinném domě nových příbuzných. Z procházek do okolí stalo se mu nezapomenutelným vesnické zákoutí Bechlín se starým selským statkem babičky Švagrovských, kde býval hostem i Jan Neruda. Jan Zeyer se roku 1881 vystěhoval do Roudnice a pobyl tam až do roku 1886, kdy se opět vrátil do Prahy. Zemřel 56-letý dne 6. května 1903 ve Všeobecné nemocnici v Praze. Jeho manželka se dožila 65 let a zemřela dne 29. října 1909 v Hodkovičkách. Z jejich manželství, jež trvalo 30 roků, vzešly jen tři děti:

a) Jan Michal Angelo, nar. 30. září 1878 v Praze (sv. Jiljí), akademický malíř a býv. št. kapitán. Studoval na pražské akademii u Brožíka a u Schwaigera. Vystavoval roku 1906 hlavně akvarelové pohledy z Mnichova (München), z Benátek, z Brugg, z Gentu a z jiných měst

v Krasoumné jednotě a v »Mánesu«. Jeho akvarelová technika má šířku a určitost i sílu a hloubku tónu. Oženil se 33-letý v Adinkerhe v Západních Flandrech v Belgii dne 6. září 1911 s 22-letou Emmou Fasselovou, nar. 24. března 1889 v Kryštofových Hamrech u Přisečnice (Christoffhammer), dcerou Josefa Fassela a Emmy roz. Hippmannové.

b) D o r o t a, nar. rovněž 30. září 1878 v Praze (sv. Jiljí) z dvojčat. Zemřela 9-letá dne 8. června 1888.

c) A l e x a n d r, nar. 24. června 1882 v Bezděkově č. 64 (Roudnice). Studoval na gymnasiu v Příbrami a na právnické fakultě pražské university, kdež dosáhl doktorátu. Byl soudním auskultantem, prefektem akademie hraběte Straky, soudcem u obchodního soudu a posléze senátním radou nejvyššího správního soudu v Praze. Oženil se 30-letý v Praze u sv. Tomáše dne 26. února 1912 s Ellen Emilií Beckovou, 22-letou dcerou Gustava Becka a Karoliny roz. Rechtové, nar. 18. října 1889 v Příbrami. Jejich jediná dcera K a r l a, nar. 2. listopadu 1915 ve Vídni, studující filosofie, provdala se 23-letá dne 30. listopadu 1938 za Herberta Fischela z Vídně, nar. r. 1914.

8. J i n d ř i c h, nar. 7. srpna 1851 (sv. Jindřich, XXIV-41) dva a půl měsíce po smrti otcově. Voborník o něm praví (str. 6), že se věnoval cukrovarnictví a pak zahradnictví. Básník o něm píše 12. září 1873 Kasparovi: »Jindřich přijde od 28. září do Roudnice do lihovaru.« Bylo to po sňatku Janově s Františkou Švagrovskou a místo v roudnickém lihovaru opatřil 22-letému Jindřichovi asi švagr August Švagrovský.

Jindřich se oženil 27-letý dne 21. listopadu 1878 iure delegato na Bílé Hoře se svou starou láskou Johanou, rozenou Kraftovou, 32-letou vdovou po advokátu Karlu Kalivodovi, narozenou 8. října 1846. Lauermannová-Mikschová o ní vypravuje (Rozpr. Avent. III., 196): »Bylo to nedlouho po smrti staré paní Zeyerové, kdy nám byla rodinou ke koupi nabídnuta vila v Liboci. Převzali jsme její zahradní inventář i se stařečkem zahradníkem, sloužícím léta v Zeyerové rodině. Tento vetchý stařeček povídal, rád o panu Juliovi, „který byl takový hodný pán líbezný, který ani kuřeti neublížil a i knihy psával, za které vydělával těžké peníze!“ Dědeček byl patrně hrozně neznalý českých nakladatelských poměrů! V rohovém pokoji, z jehož oken byl výhled na černé skály šárecké, říkával: „A tuhle u toho okna psával pan Julius, na těchhle stěnách bylo plno knih. Byl tuze učený, i duchy znal zavolat a tak se tu zjevovali duchové nebožtíků. Když nám stará paní v Praze tak náhle skonal, přijel pan Julius až z Ruska, ale už tu neobstál, už mu tu nikdo skývy chleba nepodal, nebyla tu už maminka. A najednou uhodila taková zima. »Což tu po mamince nezůstalo paliva?« tázal se mne a já mu řekl, že všechno palivo po staré paní dala do svého sklepa uzavřítí mladá paní, ale on, jako by ani neslyšel, ten se o nic nehlásil. V Liboci v zimě paliva nenakoupíš, každý se jím opatří už na podzim. A tak jsem po zahradě kde kterou suchou větvičku sebral a ze svého jsem přidal a tuhle v těch kamínkách jsem oheň rozžehl, ale přec to nikam nevedlo, zimou tu neobstál.“ Stařeček se pravidlem rozplakal, vzpomenu-li na Julia Zeyera, pána líbezného, který kde jen mohl, chudému člověku přilepšil. „Mně zů-

stala jeho slova ve vzduchu pokoje, v němž Zeyer psal svůj Vyšehrad a z něho byl zlou zimou vypuzen. Mladá paní byla ženou nejmladšího Juliova bratra, bydlila s námi ještě několik měsíců ve vile. Byla to paní velmi krásná, sladké, trochu úlisné mluvy, velmi příjemného daru vypravovacího. Byla nad pomyslení nádherná. Napadajíc lehce, s jistou grácií na jednu nohu, vláčila blankytným hedvábem svůj podšitý župan po cestách zahrady. Vypravovala mi leccos z osudů rodiny Zeyerovy. Julia líčila jako člověka divného, mluvila o něm téměř jako o cizinci chladném, mlčelivém, stále zapleteném v předivo jakýchsi tajných myšlenek. Když jsem poukázala k jeho básnickému významu, usmála se chladnou nevšímavostí; myslím, že neznala ani jednu Zeyerovu práci. I ona tvrdila s velkou jistotou, že byli Juliem v jeho pokoji duchové citováni, a se škodolibým, lstivým úsměvem mi naznačila, že tu všude straší ve vile, kterou jsme koupili.« — Básník píše o prodeji libocké vily Kašparovi dne 27. II. 1882: »Jindřich se bude musit teď stěhovat. Chce si koupit „grunt“ a provádět zahradnictví na výdělek. Jen kdyby Bůh dal, aby mu to šlo!«

Jindřichova žena zemřela 39-letá dne 8. listopadu 1885 v Liboci. Básník píše 4. I. 1886: »Dostala raka do jater. Zkusila strašně a mohu říci, že mi jí bylo moc líto. Jindřich je zcela zdrcený. Parte nerozesílal, nemyslí na nic. Bylo to pouze v novinách.«

Zůstal po ní 10-letý syn Titus Jindřich, narozený dne 16. září 1875 (legitimovaný per subsequens matrimonium), později malíř pokojů. Oženil se 45-letý v Karlíně dne 25. srpna 1920 s 38-letou učitelkou Annou roz. Landovou, nar. 9. srpna 1882 v Sv. Janě pod Skalou, dcerou Václava a Antonie Landových.

Ve věku 48 let oženil se Jindřich po druhé dne 27. února 1900 v Košířích s 29-letou Kristinou roz. Roskotovou, nar. 24. prosince 1870 v Nových Benátkách, dcerou Františka Roskota a Terezie roz. Fuchsové. Z této druhé manželky narodily se tyto děti:

a) Jindřiška, narozená 19. května 1895, provdaná Veselá.

b) Julius, nar. 5. dubna 1900, pozd. jockey a trenér dostihových koní. Oženil se 21-letý v Košířích dne 6. března 1921 s Antoníí roz. Zavadilovou, modistkou z Domažlic, dcerou Antonína a Anny Zavadilových. Po rozluce manželství provdala se Antonie za Jindřicha Bergmanna. Julius oženil se po druhé v Hradci Králové dne 7. února 1924 s Růženou Muchovou, dcerou Františka Muchy a Marie roz. Mládkové. V prvním manželství narodil se syn Julius 20. listopadu 1920 v Košířích. V druhém dcera Jiřina 10. července 1927 v Novém Hradci.

c) Vilém, nar. 23. října 1902 v Košířích, číšník, oženil se 11. prosince 1924 na pražském magistrátě s Marií Karamaničovou, nar. 19. března 1902 ve Vrbovci (Marmaroš. ž.), dcerou Andreje Karamaniče a Alžběty Gazdové. Manželství bylo rozloučeno a Vilém se oženil po druhé na Kladně dne 25. října 1926 s Marií Vyhnanovskou. Zemřel 30-letý v Břevnově dne 6. února 1933.

d) Kristián, narozený 3. listopadu 1904 v Košířích, číšník, oženil se dne 13. prosince 1924 na pražském magistrátě s Josefou roz. Vyhnanovskou, nar. 2. ledna 1902 v Újezdě pod Kladnem, dcerou Josefa Vyhnanovského a Emilie roz. Ráčkové.

e) Jan (Roskota), nar. 5. května 1911 v Košířích, šofér, oženil se 19. prosince 1934 na Smichově s Růženou roz. Holovskou, nar. 26. února 1916 na Smichově, dcerou Antonína Holovského a Boženy roz. Scholzové.

Básníkův bratr Jindřich Zeyer zemřel jako 55-letý soukromník v Košířích dne 5. dubna 1907. Jeho manželka Kristina roz. Roskotová skonala 53-letá v Praze IV., čp. 159 dne 18. ledna 1924.

Lauermannová-Mikschová připomíná, že Julius Zeyer malý, po matce zděděné jmění do valné polovice rozdal i rozpůjčil lidem příbuzensky jemu blízkým a že žil více než skromně ve svém vodňanském tuskulu, bez spisovatelských honorářů vůbec žítí nemoha. Tyto skutečnosti vysvítají též z některých básnickových dopisů Kašparovi. Tak 29. III. 1887 píše: »Můj roztomilý... mě na novo připravil o dva tisíce zlatých, které 12. máje zaplatiti musím (podepsal jako ručitel směnku, která propadla) a ještě k tomu ze svého kapitálu, takže to ztráta sto zlatých na ročním příjmu. Ještě musím Bohu děkovat, že vůbec platiti mohu, jinak bych musil jen dluh na svůj podíl na domě udělat. Můžeš si myslet, jak mi to příjemné. Měl jsem pár set uloženo na cestu — ty jsem musil také zas jinam půjčit, a tak nemám nic.« — 16. XI. 1887: »O J., s kterým nejsem v žádném spojení, slyším, že odjíždí do Brasílie. Zde se již pro něj existence stala téměř nemožnou. Prodali mu všecko. Vidiš, jak smutně to v naší rodině dopadá. Ubohá moje matka, co se nastarala, naspořila, co všecko přestála. Než umřela, viděla to všecko jasně v perspektivě, jak to skončí. Co hořkých se naplakala slz!« — 10. V. 1897: »Žádnou radostnou novinu Ti psát nemohu, nic dobrého... Bratr J. jest v konkursu, přišel o celé jmění, píše mi, že je žebrákem, a ačkoli sám tak málo mám, budu musit něco z toho mála dát! Sám už někdy beztoho nevím, kam dříve dát groš. Jak rád bych z toho všeho na čas utekl, ale jak je to možné v té mizerii?« — 31. VII. 1897: »J. žádal o Tvou adresu. Musil jsem mu ji dát, ač jsem řekl, že nejsi asi doma. Obávám se, že Tě bude nějak obtěžovat, jako bys neměl dost co dělat se svými příbuznými!« Ovšem, pokud nešlo o peníze, neváhal ani sám básník obrátiti se na Kašpara v zájmu svých příbuzných. Píše dne 9. V. 1898: »Prosím Tě, máte u Vás také korespondenční listky s pohledy? Mám synovce, který mě pořádě trápí o takové věci. Buď tak dobrý a pošli mi několik těch dopisnic, napiš na každou jen slovo nebo den. U nás si dělají lidé z těch hloupostí sbírku!« Jinak však Lauermannová-Mikschová zdůrazňuje: »Jeho sourozenci, pohybující se většinou v jiných společenských oblastech, pocítili odcizení k tomu, který se jim vzdaloval do neznámých jim světů.« Tak je tomu ostatně vždycky. Vlastní rodiny a různorodé zájmy rozvádějí sourozence, kteří k sobě Inuli láskou nejněžnější.

Když zemřel v Praze II. čp. 1337 dne 22. května 1851 (sv. Jindř., M. 88) Jan Křt. Zeyer, usedlý měšťan a dvorní tesař v Praze, na nabubřelost plic (Lungenödem, t. j. výron syrovatečniny krevní do tkáně a sklípků plicních, následkem překrvení plic nedostatečnou činností levé

komory srdeční), ve věku necelých 47 roků, bylo vdově po něm 40 let, nejstarší dceři Augustině 15 roků, Emiliánovi 13 roků, Heleně 11, Juliovi 10, Janě 8, Janovi 4 roky a Jindřich se dosud nenarodil. Není tudíž správné tvrzení Voborníkovo (str. 8.): »Když si starší synové zvolili povolání jiné a zbýval Julius, ustanovil otec, aby byl jeho nástupcem«, jež Voborník opakuje v článku o Juliovi Zeyerovi v Ottově Slovníku Naučném (XXVII., 593 a.), dodává, že šlo o dva starší syny a že Julius byl synem třetím. Z Janových synů byl jen Emilián starší básníka a je těžko věřit, že již ve 13 letech se rozhodl o volbě povolání, byť zálibu Zeyerových dětí ve vojenském stavu bylo lze vysvětliti přímou blízkostí jejich domova vojenským opevněním. Bohatýrství bylo vůbec ideálem Zeyerových dětí. Voborník cituje Sládkův soukromý dopis ze dne 23. X. 1890, v němž tento znamenitý Juliův literární přítel vylučuje podle básníkovy vypravování, jak na mládež u Zeyerů působila četba indiánských románů: »Bylo to tehdy u nich jak v indiánském táboře. Hoši stříleli doma z bambítek mouchy a v ohradě si hráli na Indiány podle Cooperových povídek. Své sestry spouštěli zavázané do prostěradla s druhého poschodí do dvora čili „zachraňovali je z hradu“.«

O Juliově souboji na nože s bratrem Emilem byla již zmínka. Tyto hry, poněkud nebezpečné, jsou dokladem, že mladým Zeyerům scházela silná ruka otcovská. Paní Zeyerová, »tichá, měkká a prostá osoba«, mající na starosti nemluvně a šest jiných nezletilých dětí, domácnost a rozsáhlý obchod, rozrušená smrtí milovaného muže a nikdy úplně zotavená, jistě jen tak tak, že neklesla pod břemeno, jež tížila její bedra. Dožila se 70 roků a zemřela, až když všechny své děti zaopatřila, dne 28. května 1881 v Liboci, jsouc raněna mrtvící. Zpráva o její smrti zastihla Julia v Simferopoli na Krymu, kde byl vychovatelem dvou synů generála Popova. Nářek jeho nad ztrátou matky byl srdcelomný, hned chtěl odjet a teprve za několik dní se poněkud utišil.

Básníkův otec Jan měl kromě tří sester, Terezie, Anny a Josefy, mladšího bratra Michaela.

Michael Zeyer, nar. 24. dubna 1806 v Praze I., cp. 799 (sv. Haštal, 8—236), byl jako jeho bratr Jan pražským měšťanem a tesařem. Také jeho kmotrem byl Jan Želnický, mistr tesařský, a mimo něj Michael Weis, nástrojař, po němž dostal jméno. Právo měšťanské bylo mu uděleno podle mistrovského práva tesařského dne 15. července 1839. Byl ženat s Annou, roz. Jednorožcovou, narozenou 24. února 1811 a zemř. ve věku 72 let 16. září 1883. Sám byl živ 73 léta a zemřel 4. září 1879. Narodily se mu tyto děti (básníkovi bratřanci a sestřenice):

1. Michael, nar. 17. března 1843, absolvent reálky a oprávněný zedník (stavitel), zemř. 63-letý r. 1906.
2. Anna, nar. r. 1844.
3. Jan, nar. 11. července 1848.

4. V á c l a v, nar. 23. září 1852 (sv. Haštal), majitel realit a soukromník. Oženil se 36-letý v Čelákovících dne 9. října 1888 s Johanou, roz. Ferlessovou, nar. 24. května 1867 v Čelákovících. Zemřel 65-letý v Praze II., čp. 1944, dne 12. prosince 1917. Měl šest dětí: a) E m i l i i, nar. 29. VII. 1889 (sv. Petr), b) Ji ř i n u, nar. 24. VIII. 1890 (sv. Petr), c) A n t o n í n a, naroz. 1891, zemř. 2. II. 1894, d) J a r o s l a v a, nar. 18. VI. 1895 (sv. Petr), e) V á c l a v a, nar. 14. XI. 1909 (Podskali), bankovního úředníka, f) L u d m i l u, nar. 25. II. 1909 (Podskali).

*

Pro zajímavost dlužno uvést, že básníkův děd Jan není první Zeyer v Praze se objevující. V archivu hl. m. Prahy jest uložen [IV-32999] rodový list a vysvědčení zachovalosti K r y š t o f a Z e y e r a, syna H a n u š e Z e y e r a a Marie roz. Müllerové, vydaný hejtmánem Šebastiánem Emanuelem Tannerem roku 1681.

Později se tu připomíná V á c l a v Z e y e r, narozený dne 20. října 1781 a pokřtěný téhož dne v lovosickém farním kostele sv. Václava, syn K o n r á d a Z e y e r a, prostého vojína pěšího pluku Palmberského u setniny hejtmána barona von Oppern, a matky Terezie, roz. Reehbachové ze Sedlce u Tábora. Václavovi Zeyerovi, později v Praze I., čp. 715, bylo uděleno dne 26. května 1810 pražské právo měšťanské (k usedlosti; arch. hl. m. Prahy č. 9514). Dne 18. července 1828 byla sjednána svatební smlouva mezi Václavem Zeyerem, pražským měšťanem, ženichem, a Tomášem Hoblíkem, šenkýřem z Oseka na panství mirošovském, v zastoupení Anny, jeho dcery, nevěsty (arch. hl. m. Prahy W-18522). Konečně jest v pražském městském archivu (W-10072) poslední vůle Václava Zeyera, měšťana pražského z 31. X. 1830, již odkazuje své manželce Anně, roz. Hoblíkové, svou polovici domu v Praze II., čp. 415, a dětem po sestře Anně Nohové, Janu a Kateřině Nohovým, po 20 zl.

Oba tito Zeyerové, ze 17. a 19. století, mají však s básníkem společné jen jméno.

Dr. Bohumir Ljfká :

Doplněk a poznámky.

Studie o rodu Julia Zeyera byla by neúplná, kdyby nebylo poznamenáno, že máme již proveden pokus také o alsaskou descenci básníkůvých prarodičů. I když některé závěry její jsou patrně předčasné a některé rodopisné jednotlivosti z pražského rozrodu nepřesné i chybné, zasloužila se staf brněnského profesora Karla Treimera, »Bausteine zur Zeyerforschung. I. Der Zeyerische Stamm-
baum«, uveřejněná v »Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven« (Nová řada, sv. X.), Breslau 1934, str. 501—504 o vysoce pravděpodobné vysledování souvislosti zakladatele pražské větve, Jana Zeyera, ženícího se, jak udáno, v 33. roce věku 13. VI. 1802 v Praze u sv. Haštala s Barborou Železnou, s oním Johannem Zeyerem, narozeným 22. XII. 1767 v Reichenweieru v Horním Alsasku ve Vogésách, severozápadně od Kolmaru jako šesté dítě tesaře Johanna Baltazara Zeyera (nar. 10. I. 1728 ve Frankenbachu u Heilbronn, zemř. 25. III. 1805 v Reichenweieru) a (od 2. V. 1758) jeho manželky Anny Kateřiny Schultzové (nar. 1732, zemř. 13. VI. 1801 v Reichenweieru). Treimer bohužel neprozrazuje, jakým pátráním na reichenweierskou větev přišel (jeho informátorem o novějším rozrodu Zeyerů byl, jak jsem zjistil, plukovník Emil Zeyer v Opavě, syn bratra básníkovy Emila), ale stopuje tamní Zeyery dále do minulosti k otci Jana Baltazara, Johannu Hieronymu Zeyherovi, tesaři (nar. 26. VIII. 1692 v Brettachu, Amt Neuenstadt, zemř. 28. I. 1770 ve Frankenbachu), od 8. II. 1718 choti Marie Philippiny Weckerové (nar. 3. IX. 1695, zemř. 20. I. 1758) a jeho otci Hansu Jakobovi Zeyherovi (nar. 19. VIII. 1639 v Brettachu, zemř. 21. IV. 1720), od 28. V. 1685 po druhé ženatému, s Annou Margaretou Meyerhöferovou. Poslední vystopovaný člen v ascendentní řadě je Hans Zeyher, tesař v Brettachu ve Württembersku v první polovině XVII. století. Šlo by nyní o přesnější určení národnosti této řemeslnické tesařské dynastie z frankošvábské kmenové hranice. Treimer se bez dalšího rozhoduje pro národnost německou, ač sám uvádí svou zkušenost z Paříže, kde tamní kavárník Zeyer mu odvozoval svůj rod z Argonu. To však bude vděčným úkolem pro badatele, který by mohl okolnosti matričně a archivně vyšetřovati na místě.

Několik podrobností, které si moje poznámky dovolují uvést k doplnění cenné a pracné studie V. Holejšovského, čerpám z vlastního zkoumání, které jsem jako strážce Zeyerova interiéru, knihovny a archivu v Náprstkově zemském muzeu zaměřil i na básníkův rod, nevěda o práci nyní zde publikované.

K záhadě původu Zeyerova děda přinášejí matriky u sv. Haštala vlastně dvojí rozdílný příspěvek: v kopulační matrice r. 1802 udává Jan Zeyer, že je ze Strassburgu v Alsasku, o několik let později, ale zcela ojediněle, udal při narození čtvrtého dítěte, dcery Anny Josefy (nar. 23. I. 1809, bapt. t. IX. fol. 32.) na dotaz farářův: »gebürtig aus Schluscke« (tak lze čísti!). Není-li to přeslechnutím zapsané »z Elsaska«, byl by tu poukaz na neznámé dosud místo původu, odchylné od údaje Treimerova. S otázkou rodiště souvisí také legenda o šlechtickém původu Zeyerů. Dotkl jsem se jí šfe ve svém pojednání o Zeyerově adoptivním znaku v »Erbovní knížce na rok 1941«, roč. VII., stať sedmá.

Rodič Zeyerovy české nevěsty Marie Anny Barbory, narozené v Praze I. dne 16. VIII. 1774 (sv. Haštal VI, 50) a podle guašové malby v majetku sl. Valerie Davidové velmi sličné, pocházel Jakub Železný, obecní vozka, ze Střížkova v kraji kouřimském. R. 1770 bylo mu 30 roků, narodil se tedy cca r. 1740. Bydlil tehdy v Staroměstském obecním dvoře čp. 800 se svým bratrem Jiřím, starým 28 let. (Sr. i Šebesta-Krejčík, Popis obyv. m. Prahy 1770. I., 178.) Matka Barbořina se jmenovala Marie Anna. Dne 2. XI. 1780 se jim narodil ještě syn Josef Tomáš.

Při zkoumání rodových vlivů a souvislostí je třeba klásti nemenší váhu než na sourozenstvo a jeho rozrody také na pokrevenstvo starší, zejména strýce a tety i jejich větve. Osudy a kulturní vztahy ostatních sourozenců básníkovy otce — u nichž a jejich descendentů vyskytá se jak pestrá životní romantika, tak zvláštní rodová vzájemnost, cenná zejména pro zachování různých památek a posléz i vcítění do básníkovy myšlenkového světa (které mu na příklad z jeho sestřenice Karly Heinrichové učinilo jemnou důvěrníci a z jejich vzájemné korespondence jeden z nejdůležitějších dosud publikovaných dopisových souborů) — jsou pro básníka a jeho citovou biografii neméně důležité než podrobnosti společenského sestupu potomstva básníkovy bratra Jindřicha.

Z mužských sourozenců básníkovy otce Jana nutno si především všimnouti kromě prvního bratra Michaela ještě bratra druhého a nejmladšího dítěte Jana a Barbory Zeyerových, Antonína Michaela Bedřicha, narozeného v Praze 8. V. 1814. Je podepsán mezi syny a dcerami na tištěném úmrtním oznámení jak svého otce z 5. IV. 1824, tak své matky Barbory z 20. I. 1843 (orig. v Náprstkově muzeu, scrapbook Julius Zeyer III. 197.). Po krátkých studích odebral se proti vůli své matky r. 1836 do Ameriky jako navigační inženýr. V knihovně Ná-

prstkova musea jsou zachovány dva jeho dlouhé dopisy švakrové Eleonoře (matce básníkově), jeden z Hamburku 14. VI. 1836, druhý z Pesacoly (Golf of Mexico) z 15. VII. 1837. Protože matka se naň pro jeho odjezd do Ameriky rozhněvala, psal své dopisy vesměs příbuzným. Zejména chovala obsáhlý svazek jeho listů sestra jeho Josefa, provdaná Handlová. Tyto velmi zajímavé dopisy měly truchlivý osud: shořely před lety v knihařské dílně, kam si je dala svázati rodina Jana Kroupy, zetě paní Handlové. Jeho zvláštní fysiognomicky výrazný portrét, oválnou olejovou miniaturu, chová dnes v originále pí Elisabeth Kraupová, v soudobé kopii sl. Valerie Davidová, obě v Praze. Inženýr Antonín Zeyer byl v Americe zaměstnán na stavbě železných drah a tam náhle ukončil svůj mladý život, byv smrtelně uštknut jedovatým hadem. Zemřel v Key West na Floridě 2. srpna 1845. Paní Handlové a ostatním sourozencům bylo zasláno po něm několik osobních památek, zachráněných jeho kolegou a přítelem Ing. Adolphem de Palmsteinem (Baltimore, Rail Road Office na Light Street): hodinky, náramek, amulet s vlasy jeho matky...

Nejstarší básníkova teta Terezie Anna, narozená v Praze I. v č. 894 dne 13. října 1802 (sv. Haštal, bapt. t. VIII., 154), provdala se za c. k. podkováře Josefa Kozlíka, majetníka velkého domu v Loretánské ul. na Hradčanech (IV. čp. 177, palác kdysi Hrzanovský) a měla s ním tři syny, Ignáce, Jana a Aloise. Z nich prostřední, Jan (1829—1865), rovněž c. k. podkovář, oženil se s Klárou, roz. Voitlovou, nar. 12. VIII. 1836 (otec její byl obchodník dřívím, matka Veronika byla rozená Rohanová, zemřela r. 1836; na její rodinu upomíná pojmenování Rohanského ostrova v Praze II). Z tohoto manželství povstaly tři děti, nejstarší, Josef Kozlík, nar. 1857, zemř. 1908 v Praze, byl lékárníkem ve Vrchlabí jako je jeho syn Rudolf Kozlík. Dcera Marie je provdaná za plukovníka Petra na Moravě. Prostřední, Karla, narozená koncem října 1858 v Praze, žijící dodnes v Příbrami, vdala se za MUDr. Bedřicha Heinricha, městského fysika v Příbrami, zemřelého r. 1926. Z jejich čtyř dětí je Jarmila Rybová vdovou po profesoru vysoké školy báňské a žije v Chotěboři, Sylvie Štállichová chotí vyššího úředníka okresního úřadu v Berouně JUDr. Antonína Štálliche († 1928), PhDr. Vladimír Václav Heinrich (nar. 7. IX. 1884) je universitním profesorem astronomie, odborným spisovatelem a ředitelem observatoře české Karlovy university, žije na Smíchově svoboder, Eva Pokorná je chotí zubního lékaře na Pankráci. Dopisy Julia Zeyera sestřenici paní Karle Heinrichové, jichž význam jsme výše zdůraznili, byly vydány v Praze v »Unii« r. 1924. Jejím mladším bratrem a posledním dítětem Jana Kozlíka byl Bedřich Kozlík, nar. 1861 v Praze, zemř. 1906, knihkupec v Příbrami. (Měl syna Bedřicha a dvě dcery, Marii a Kláru.) Paní Klára Kozlíková, matka jejich, se po časně smrti svého manžela r. 1865 po druhé provdala 4. X. 1869 za Blažeje Mixu (nar. 2. II. 1834 v Příbrami, zemř. 24. XII. 1915 ve Slaném),

starostu města Příbrami, v letech 1874—99 zemského a od r. 1891—94 říšského poslance. S ním měla ještě dvě děti, první, MUDr. Milan Mixa, nar. 17. IX. 1875 v Praze, byl lékařem v Karlových Varech, nyní ordinuje v Praze a v lázních Luhačovicích, druhé, paní Irena ovdov. Lemingrová, nar. 16. XII. 1881 v Příbrami, žije v Praze se svou dcerou JUDr. Irenou Lemingrovou, úřednicí Ústřední bratrské pokladny v Praze I., a její syn, Ing. Dr. Otakar Leminger (nar. 17. V. 1907 v Brně), je úředníkem výzkumné laboratoře Spolku pro chemickou a hutní výrobu v Ústí n. L. (Aussig a. E.). Jejich otec, Ing. Otakar Leminger, vládní rada u báňského hejtmanství v Praze, znalec starého práva horního, nar. 6. III. 1875 v Kutné Hoře, zemř. 1. února 1929 v Praze.

Druhá teta básníková Anna Josefa, nar. 29. I. 1809, zemřela jako děvčátko před r. 1824.

Třetí básníková teta Josefa Magdalena, nar. 21. VII. 1810 v Praze (sv. Haštal bapt. IX. pag. 93.), zesnulá 23. III. 1872 v Praze, vdala se za Františka Sales. Eduarda Handla, c. k. úředníka kamerální platebny (nar. 25. I. 1803 ve vsi u Jindřichova Hradce jako syn Kaspara Handla, zemř. 6. VIII. 1827, a Anny roz. Preinerové, zemř. 13. III. 1838 v Jindř. Hradci), zemřelého 27. I. 1850 v Praze. Měli spolu čtyři děti: 1. Jindřicha Josefa (nar. 24. XI. 1834 v Praze, zemř. 29. VIII. 1835 t.), 2. opět Jindřicha Josefa (nar. 21. I. 1836 v Praze, zemř. 31. VIII. 1845 t. na spálu), 3. Bertu Terezii, 4. Josefa Eduarda Jakuba (nar. 24. VII. 1840 v Praze, zemřel současně s bratrem na spálu). Jediné pozůstalé dítě, Berta Terezie, nar. 10. III. 1838 v Praze, zemř. 9. III. 1916 t., provdala se 15. V. 1873 t. za Jana Kroupu, účet. radu při c. k. vojsku (nar. 14. II. 1830 v Praze, zemř. 5. VIII. 1896 t.). Jejich syn Jan Nep. Michael Valentin Kraupa, vrch. poštovní účetní rada v Praze (nar. 14. II. 1874 v Praze, zemř. 24. VI. 1934 v Lanersbachu, Zillerthal), vzal si 14. II. 1900 v Praze Elisabeth Dittrich (nar. 22. VIII. 1877 v Praze), žijící vdovsky na Král. Vinohradech. Její děti jsou: 1. Gerhard Heinrich Kraupa, nar. 24. IX. 1903 v Praze, má s Louisou roz. Draždík syna Hanse Gustava, 2. Hellmuth Joseph Kraupa, nar. 9. V. 1909 v Praze, ženat s Anny Heidler, 3. Elsa Ida, nar. 22. VIII. 1910 v Praze, vdaná za Arthura Hoffmanna. Paní Elisabeth Kraupová má několik rodových zeyerovských portretů. Dvě fotografická alba s podobenkami mnoha členů Zeyerova rodu bohužel před nedávnou dobou spálila. Podle jejího svědectví, doplněného svědectvím sl. Valerie Davidové, darovala pí. Berta Terezie Kroupová, rozená Handlová, z rodinného majetku dva obrazy, z nichž jeden snad představoval alsaské rodiště praděda Jana Zeyera (Reichenweier?) jedné dáme do Jindřichova Hradce (pí. dr. Slávkové?).

K potomstvu Michaela Zeyera jun. (1843—1906) dlužno podotknouti, že šesté jeho dítě, Pavla, byla vdána jako Schlaghammerová, druhé dvě dcery jedna jako Werichová, druhá jako Hněvkovská.

Rodokmen básníkovy matky Eleonory Zeyerové, dcery Šimona Weiselesa (1780—1841), sahající velmi daleko do dějů staropražského josefovského patriciátu, je vypracován a uložen v knihovně Náprstkova musea.

Doplňky k rodopisu básníkových sourozenců:

1. Augustina Fiedlerová. Nejmladší její dcera Regina byla vdána za Theodora Gahlerta, úředníka vinařské firmy Palugyay v Bratislavě. Byla velmi krásná, jak svědčí fotografie v knihovně Náprstkova musea. Nejstarší dcera Eleonora, zemřelá cca 1930 ve Vídni, byla vdána za Dr. Otomara Nováka, profesora paleontologie na Karlově universitě (nar. 16. XI. 1851 v Hradci Král., zemř. 28. VII. 1892 v Praze). Jejich jediná dcera Alina, po prvé provdaná Fuchsová-Robětínová ve Vídni, po druhé provdaná Kicková, žije ve St. Gilgen na jezeře Sv. Wolfganga ve Vých. Marce. V jejím vlastnictví jsou známé Machkovy portréty rodičů Julia Zeyera z r. 1835. (Sr. K. B. Mádl, Antonín Machek, 1929, s. 118, 119.)

3. Helena Vilemína Jungfeldová. Manžel její Vilém Jungfeld zemřel 15. X. 1902 na Smíchově (Na Celné čp. 1034), ona sama 27. I. 1920 na Král. Vinohradech.

5. Jana Vilemína Davidová šl. z Rhonfeldu. Zemřela 24. XI. 1924 v Praze, její manžel zemřel 13. VIII. 1902 v Praze. Dcera Valerie narodila se 21. VIII. 1871 v Praze v Zeyerovic domě u bačičky. Byla přítelkyní básníka Rainera Marie Rilkeho (sr. o tom Paula Leppina, »Bei Rilkes erster Liebe« v »Prager Tagblatt« 17. I. 1930), svého strýce Julia zbožňovala a zachovala po něm mnoho věcných památek, které spolu s krásným interiérem bytu Davidových byly zakoupeny Museem hl. m. Prahy r. 1935. Tento interiér však může obývat šl. Valery Davidova až do své smrti. Památky písemné byly zakoupeny Literárním archivem Národního musea.

7. Architekt Jan Zeyer. Jeho stavební korespondence a zápisníky jsou uloženy v knihovně Náprstkova musea.

Z vnějších osudů Zeyerova rodu padne ještě mnohý paprsek světla na básníkův život a tvorbu, až bude známa jeho veškerá korespondence. Na jejím soustavném přepisu pracuje Jaroslav Zikmund v Bystřici pod Hostýnem.

